

Merikartta 40

MAASSA OLEVA
HYLY

HAVAINTOJA UUDENKAUPUNGIN HYLYN LÖYTÖPAIKASTA

10.11.1912 päivätyssä kirjeessään teki Udestakaupungista kotoisin ollut Oulaisten maamieskoulun johtaja K. A. Söderman Muinaistieteelliselle toimikunnalle ilmoituksen Uudessakaupungissa olevasta laivanhylystä. Löytöpaikka on tuolloin Södermanin perikunnan omistuksessa olleella tontilla, joka sijaitsee 4. kaupunginosassa Ylisenkadun, Alisenkadun, Blasieholminkadun ja Itäisen Uudenkadun rajoittaman korttelin n:o 4 lounaisneljänneksessä (tontti n:o 2); etäisyys merenrantaan on n. 250 m ja korkeusasema 6-7 m ymp. - Koska kysymyksessä saattoi maannousun huomioon ottaen (6.2 mm/v) olla merkittävän vanha laivalöytö, kävin tarkastelemassa löytöpaikkaa 23.9.1982 yhdessä merihistorian toimiston toimistopäällikön Risto Halmeen, saman toimiston tutkijan Juhani von Grönhagenin ja kansatieteen toimiston tutkijan Eero Naskalin kanssa.

Löytöpaikan topografia

Ko. kortteli sijaitsee Uudenkaupungin itäosassa kaupungin eteläpuolella suoraan itään työntyvän merenlahden (Kalaranta) pohjukan ja siitä 400 NE sijaitsevan Ruokolanjärven välisellä kannaksella; tontilta n:o 2 on merenrantaan matkaa n. 250 m ja Ruokolanjärvelle n. 150 m. Järven suuntaan maasto on tasaista, mutta alkaa korttelin SW-puolella viettää loivasti Kalarantaa kohti. Myös NW-SE-suunnassa on maasto tontin kohdalla tasaista, mutta nousee välittömästi sen NW-puolella kohti n. 200 m:n päässä olevaa Myllymäki-nimistä kalliopaljastumaa ja alkaa SE-suunnassa n. 100 m:n päässä kohota kohti matalaa moreenimäkeä. Siten löytökohta on lähellä Kalarannan ja Ruokolanjärven välisen kannaksen pituussuunnassa matalinta ja poikittaissuunnassa korkeinta kohtaa.

Maaperästä ei tehty havaintoja, mutta Södermanin ilmoituksen mukaan se on löytökohdalla hienon hiekan sekaista savilietettä.

Löydön paikallistus

Kirjeessään Söderman ei ole ilmaissut löydön täsmällistä sijaintia tontilla. Havainto oli tehty maanpinnalle erottuvien hyllyn rakenteiden perusteella jo ennen vuotta 1890, jolloin ylimmät laivanosat oli hakattu pois. V. 1908 oli Söderman havainnut hyllyn kuvastuvan

maanpinnalle "sen kautta että ruoho sen päällä tykkönään kuivui, pohjakosteus kun ei syvemmältä päässyt laivahylyn läpi pintaan kohoamaan". Koska tämänkaltaisen havainnon tekoon on voinut olla mahdollisuuksia ainoastaan melko tasaisen ruohopeitteen alueella, saattoi löytöpaikan rajoittaa puutarha-alueeseen - pihapiirissä ei riittävän tasaista nurmikkaa ole voinut olla. Tällöin todennäköinen löytöpaikka on ollut tontin kaakkoiskulma, joka vieläkin on puutarhamaata; muu osa tonttia on v. 1909 laaditun tonttikartan mukaan kaikilta suunnilta asuin- ja ulkorakennusten ympäröimää piha-aluetta. Löytöpaikaksi oletetulla n. 15 x 15 m:n alueella ei havaittu mitään maanpinnalle erottuvaa erityispiirrettä.

Karttatarkastelu

Uudenkaupungin museosta saimme käyttööme kopiot vuosina 1867, 1870, 1884 ja 1909 laadituista asemakaava- ja tonttikartoista. Niistä käy ilmi, että vielä v. 1884 on Södermanin tontin kaakkoiskulman läpi kulkenut em. Ruokolanjärvestä Kalarantaan johtanut kanava (Hallu kanal/dik). Sen suunta on ko. korttelin kohdalla ollut NE-SW ja siten se leikkaa tontin n:o 2 SE-kulman viistosti ja jatkuu saman korttelin kaakkoistontin puolelle. Kuten sanottu, tontin n:o 2 puolella ei puutarhassa voinut erottaa kanavan kohdalla maanpintaan mitään erityistä, mutta kaakkoistontin puolella sen sijaan näkyi matala, pitkulainen NE-SW-suuntainen painanne, joka saattaa olla kanavasta johtuva.

Johtopäätöksiä

Ottamatta kantaa laivasta tehtyihin koko- ja rakennehavaintoihin, esitän tarkastuskäynnin yhteydessä tekemiini maasto- ja karttahaavaintoihin perustuen seuraavat johtopäätökset.

Ruokolanjärven allas on ollut yhteydessä mereen nykyisen Kalarannan lahden suuntaan vielä merenpinnan ollessa nykyisen 6-7 m:n tasolla eli n. 1000 v. sitten ja ilmeisesti sen jälkeen vielä jonkin aikaa nykyisen Käätynjärven altaan kautta etelään, Kasarminlahden suuntaan. Ruokolanjärven-Käätynjärven allas on saattanut toimia suojaisena satamapaikkana, jonne kulku meriyhteyden vähitellen maannousun ja sedimentoitumisen johdosta vaikeutuessa on pidetty auki kanavoinnilla. Eteläisen Kasarminlahdelta johtavan väylän ahtautuessa ja madaltuessa käyttökelvottomaksi on Ruokolanjärven ja Kalarannan välisen kapean kannaksen läpi järjestetty kulku kaivamalla Hallun

kanava; se on noudatellut Myllymäen ja Ruokolanjärven eteläpuolella sijaitsevan matalan moreenimäen välisen laakson alinta kohtaa, jolle Södermanin tontti osuu. Milloin kaivu on suoritettu, on vaikea arvioida, mutta viimeistään 1880-luvun puolivälissä on kanava täytetty; syinä ovat saattaneet olla sen madaltuminen liettymisen johdosta, maankohoaminen, Ruokolanjärven merkityksen väheneminen satamana (kaupunki kasvoi Kalarannan pohjoispuolelle, jolloin Kalaranta on toiminut sopivana satamana) ja tonttimaan tarve.

Kun käytöstä pois jääviä kanavia täytettäessä on usein aineksena käytetty mm. vanhoja rikkoutuneita laivoja, on todennäköistä, että myös Hallun kanavaa täytettäessä on näin menetelty. Koska Södermanin laiva on löytäjän antamista tiedoista päätellen juuri siinä osassa tonttia, jonka läpi kanava on kulkenut, pidän erittäin todennäköisenä, että ko. hylkyä on käytetty kanavan täytteenä. Siten sen korkeusasemaa ei voi käyttää ajoituskriteerinä ja onkin todennäköistä, että kysymyksessä on vielä 1800-luvun puolivälin jälkeen käytössä olleen laivan resentti hylky. - Tähän johtopäätelmään nähden jossakin määrin outoa kuitenkin on, että K. A. Söderman ei ole ollut tietoinen 1880-luvulla tapahtuneesta kanavan täytöstä vaikka hänen on täytynyt olla jo v. 1890 niin vanha, että on tehnyt sangen täsmällisiä havaintoja hyllyn rakenteista ja niitä kaivamalla paljastanutkin.

Helsingissä 20. pnä lokakuuta 1982

Ari Siiriäinen

esihistorian toimiston vs. toimistopäällikkö